

סיבת חורבן בית ראשון ובית שני / העבודה הנצרכת בימים הללו בענייני דיבור שמיעה וראיה / קירוב הגאולה תלוי בתיקון הדברים הללו דווקא / מעלת התפלה בימי 'בין המצרים'

פרשיות ימי 'בין המצרים'

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר מענייני הזמן וענייני הפרשה. פרשת השבוע פרשת מסעי. נמצאים אנו בשבוע השני של 'בין המצרים'. וכבר ידוע מה שמוכר בשם רבינו השל"ה הקדוש (מסכת פסחים פרק נר מצוה אות ח), שהפרשיות הולכות עם אותו הזמן שקוראים אותן. פירוש הדברים, שיש שייכות מיוחדת עם הפרשיות שאנחנו קוראים לזמן שאנו קוראים. ואם בשלושת השבועות הללו, בשבתות של 'בין המצרים', קוראים תחילה את פרשת מטות (מה שקראנו בשבת שעברה), ובשבת הזו פרשת 'מסעי', ופרשה הבאה פרשת 'דברים', זה לא בגלל שכך הסתובב ויצא. אלא שסובבו וסידרו מן השמים, בהשגחה עליונה, שיקראו את הפרשיות הללו בדווקא בשבועות הללו.

חורבן בית ראשון - עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים

והמפרשים הביאו - אולי יסוד הדברים נמצא בשל"ה - להסביר טעם הדבר שקוראים את הפרשיות הללו בשלושת השבועות. ותחילה נקדים הקדמה קצרה. בגמרא מסכת יומא (ט:), יש דיון על מה חרב 'בית המקדש', 'בית ראשון' ו'בית שני', ישבו חכמי ישראל, רבותינו תנאים ואמוראים, ועסקו בסוגיא הזו, חקרו ודרשו להבין שורש הסיבה של חורבן הבית. והמסקנא שלהם הייתה, שחורבן בית ראשון נגרם בגלל שלשה שורשים של איסורים ועוונות חמורים ביותר, שהם גרמו לחורבנו, 'עבודה זרה', 'גילוי עריות' ו'שפיכות דמים', ששלושת העבירות הללו הם העוונות היותר חמורים, שהאדם מחוייב למסור נפשו עליהם. הגם שבכל התורה קיימא לן 'וחי בהם', שיחיה ולא ימות, ו'פיקוח נפש' דוחה את כל התורה כולה, אבל באיסורים הללו הדין הוא ייהרג ואל יעבור. אם חלילה אמרו לו שישתחוה ל'פסל', ואם לא ימיתו אותו, הדין הוא 'יהרג ואל יעבור'. וכן אם יאמרו לו, 'לך תהרוג את פלוני, ואם לא, נהרוג אותך', הדין הוא שיהרג ואל יעבור, וכמו שאמר רבא לאותו אחד 'מאי חזית דדמא דידך סומק טפי' (פסחים כה: סנהדרין עד.), וכי הדם שלך יותר 'אדום' משל חבירך. ובעוונות אלו היה ה'קלקול' של 'בית ראשון'. ובאמת כל הנביאים מרעישים וצועקים על העוונות הללו. ירמיה הנביא כמה מרעיש על זה.

חורבן בית שני - שנאת חינוס 'לשון הרע'

אבל, לגבי 'בית שני', אומרת הגמרא (יומא שם), אנחנו יודעים שהם היו עוסקים ב'תורה' וב'מצוות' וב'גמילות חסדים', ולא היה אצלם ח"ו את שלשת העוונות החמורים של 'עבודה זרה', 'גילוי עריות' ו'שפיכות דמים'. אלא מסיקה הגמרא, חורבן 'מקדש שני' היה מפני שהייתה בו 'שנאת חינוס'. החטא של 'שנאת חינוס' זה השורש של חטא 'לשון הרע', כך לימד אותנו ה'חפץ חיים' זצ"ל (בהקדמה לספרו חפץ חיים ד"ה אך לבסוף). וכן להיפך, על ידי 'לשון הרע' באים לידי 'שנאה', ועל ידי 'שנאה' באים לידי 'לשון הרע'. וזה 'בדוק ומנוסה'. כיון שראובן שונא את שמעון, הוא מדבר עליו דברי רעה. זה 'זוג' שהולך תמיד ביחד. וזה הסיבה שגרמה לחורבן 'מקדש שני'. וכך כידוע היה כל המעשה בגמרא מסכת גיטין (נה סע"ב) בסוגיא של 'קמצא ובר קמצא'. ה'שנאה' וה'לשון הרע' הם שהחריבו את 'מקדש שני'.

חומר העוון של שנאת חינוס ולשון הרע גדולה יותר

והגמרא (יומא שם) דנה, מה חמור ממה, איזה עוון יותר חמור. אומרת הגמרא, תן עינך בבירה. תסתכל בבית המקדש, בית ראשון חרב, אבל אחרי שבעים שנה עלו עולי בבל, 'עזרא' ו'נחמיה' ו'זורבבל', הגיעו לארץ ישראל ובנו את בית המקדש, שעמד במשך ארבע מאות עשרים שנה¹. אבל 'בית

שני' שחרב, ועד היום למעלה מ-1940 שנה, ועדיין בחורבנו ובשממותו ובשיקוצו, כל הטומאות נמצאות ונאחזות שם. אם כן, מה יש לחקור ולפלפל איזה עוון חמור יותר, פשיטא שעוון של 'שנאת חינוס' חמור יותר, והראיה, ש'מקדש ראשון' נבנה אחרי שבעים שנה, ו'מקדש שני' לא נבנה עד היום. הוי אומר, שהעוון שגרם לחורבן 'מקדש שני' חמור יותר.

חומר עוון ה'רציחה'

ובאמת הרמב"ם בהלכות רוצח (פ"ד ה"ט) כותב, שהעוון של ה'רציחה', נטילת נשמה והריגה ח"ו, הוא חמור יותר מן הכל. על זה נפרעו מ'מנשה', עם כל מה שהרשיע, על זה דייקא הייתה התביעה, 'גם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה' (מלכים ב כא טז), וכך אצל 'אחאב' עם כל מה שחטא התביעה הייתה על 'כרם נבות'. [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יז (פרשת תצוה תשע"ט, עמוד כג). ע"ש]. ועם כל זה התביעה על שנאת חינוס ולשון הרע גדולה יותר.

הפרשיות של ימי בין המצרים מכוונות כנגד שלשת בתי המקדש

מקדש שני מכוון כנגד הפרשה הראשונה של ימי בין המצרים, פרשת 'מטות', ומקדש ראשון מכוון כנגד הפרשה השנייה של 'בין המצרים', הפרשה שלנו, פרשת 'מסעי'. ומקדש שלישי (השי"ת יבנהו במהרה) מכוון כנגד הפרשה השלישית של 'בין המצרים' פרשת 'דברים'. ונבאר הדברים.

פרשת מטות חטאי ה'דיבור'

בתחילת ימי 'בין המצרים', פותחים בפרשת 'מטות', שקראנו בשבת שעברה. הנושא הראשון העיקרי והמרכזי בפרשת 'מטות' הוא 'קדושת הדיבור', 'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה'. בפרשה הזו נתבאר באורך וברוחב כל ענין 'קדושת הפה', 'נדרים', 'שבועות', וכל ענייני ה'דיבור'. וכבר הדגשנו כי ה'דיבור' פועל מציאות. זה לא כמו שיש בני אדם שחושבים 'דיבור', ומה בכך? הרבה יש בזה. אין אנחנו יודעים כלל מה העוצמה ומה הכח הפעולה של ה'דיבורים' שלנו. זה ענין פרשת 'מטות', כח וקדושת ה'דיבור', 'שמירת הלשון'. [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק לט (פרשת מטות תשע"ט, עמוד מ והלאה). ע"ש]. בפרשה הזו נרמז הסיבה של חורבן 'בית שני'. חטאי ה'דיבור'.

פרשת מסעי חטאי ה'רציחה'

הפרשה השנייה של ימי בין המצרים, היא הפרשה שלנו, פרשת 'מסעי'. בפרשה שלנו הרבה מהמצוות הם ענייני 'רוצח', ו'רוצח בשגגה', ודיני 'עיר מקלט' למי שרצח בשגגה וכו'. זה מכוון כנגד 'מקדש ראשון'. שסיבת החורבן שלו הייתה על ענייני רציחה.

והקדימה התורה פרשת 'מטות' המכוונת כנגד חטאי בית שני, לפרשת מסעי המכוונת כנגד חטאי בית ראשון, לפי שחטא ה'דיבור' חמור יותר, ובו צריכים אנו להתחזק ביותר, בענייני 'שנאת חינוס', 'לשון הרע' ו'רכילות' וכו'. הפרשיות באות עם הזמן, ובזה צריכים אנו לפעול לעבוד לתקן ולהתחזק ביותר.

חודש 'אב' וחודש 'ניסן' מכוונים זה כנגד זה

הימים הללו של 'שלושת השבועות' הם ימי אבל על 'חורבן הבית'. מצמצמים בשמחה, לא מרבים בשמחה. וב'תשעה באב' זה שיא השיאים של הצער והכאב. וכל פרטי וגדרי ההלכה מבוארים בשלחן ערוך (סי' תקנא והלאה) והאחרונים. חודש 'אב' הוא אב לחודשים, הוא נקרא 'אב', 'אבות מכלל

אבל מכל מקום היה את 'בית המקדש', היה 'קרבנות' לכפרה, היה את 'שעיר המשתלח' המכפר עוונותינו בכל שנה ושנה, היו בו הרבה מעלות ודברים טובים, רק שלא היה במדרגה ובמעלה של 'מקדש ראשון'.

¹ אמנם הגמרא (יומא כא: וע"ע הוריות יב רע"א) אומרת, ש'בית שני' לא היה במעלת 'בית ראשון'. היה חסר בו חמישה דברים. אחד מהם הוא 'ארון הברית', ה'ארון' עם ה'לוחות' לא היה בבית שני, גנזו אותו. כשהכהן הגדול היה נכנס ל'בית קדש הקדשים' ב'יום הכיפורים' הוא לא היה מניח את ה'מחתה' של ה'קטורת' בין ה'בדים', אלא היה מניח על ה'אבן'.

תוכחת הנביאים על שלשת הנקודות הללו

ולכן הנביאים מרעישים על שלשת הנקודות הללו. שהם השרשים לכל העבירות שגרמו את החורבן. ובדברים הללו היה קלוקל באותם דורות, ואם אנחנו לא מתקנים את החטאים הללו, הרי זה כאילו אנחנו חטאנו.

הקריאות וההפטרות של פסח מכוונות גם הם כנגד הקריאות של 'בין המצרים'

הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, יש חיבור נפלא 'קונטרס דברי חלומות' (בסוף ספרו 'רסיסי לילה'), ממה שגילו לו והראו לו בחלום הלילה. ולעניינו כדאי להזכיר חלום נורא, מה שגילו לו מן השמים (דברי חלומות אות כד), הוא מפרש, שכנגד כל ההפטרות של 'תלתא דפורענותא' שהזכרנו, כך זה גם ב'גאולת פסח', שהיא כנגד השבועות הללו (כמו שאמרנו), גם כן אנחנו קוראים בתורה ומפטירים בנביאים על שלשת העניינים הללו של 'דיבור' 'שמיעה' ו'ראיה'. בשבת חול המועד פסח, הקריאה הקבועה היא פרשת 'ראה' אתה אומר אלי' שבסוף פרשת כי תשא (שמות לג יב והלאה), זה הקריאה הקבועה בשבת חול המועד. הרי לנו תחילה על ענין 'ראיה'. וההפטרה זה על העצמות היבשות 'שמעו דבר ה' (יחזקאל לד ד), הענין של 'תחית המתים', הרי לנו כאן הענין השני של 'שמיעה'.

וב'שביעי של פסח', שהוא ה'מסיים' וה'חותם' של 'חג החירות', הוא ה'תשלום' של ה'התחלה', שבו ביום נאבד פרעה הרשע מן העולם (מדרש תהלים מזמור קו אות ה), (כן יאבדו כל אויבך ה' אמן), והקריאה בתורה היא 'אז ישיר משה' (שמות טו א), שזה הענין של 'דיבור', וכך גם ההפטרה 'דברי דוד', עוד הפעם הענין של 'דיבור'.

הגאולה תלויה בשלשת הדברים הללו

הרי לך, שאם אנחנו רוצים גאולה - ומגיע לנו גאולה - מה שצריך תיקון זה שלשת הדברים הללו, 'דיבור' 'שמיעה' ו'ראיה'. את זה אתה רואה בצד של ה'גאולה', חג הפסח, ואת זה אתה רואה בצד של ה'גלות' של בין המצרים.

זהירות יתירה בשלשת החושים של 'דיבור' 'שמיעה' ו'ראיה'

הדברים האלה בנפשנו. ואני רוצה ללמוד ביחד פסקא אחת מספר 'זכור למרים' (פרק ז) של רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל.² צריך האדם 'להיזהר בזהירות יתירה', על כל דבר ודבר צריך שמירה והשגחה, אבל יש נקודות שבהם צריך להיות ממש שומר ב'שמירה יתירה', והם 'בשמירת שלשה החושים, הדיבור השמיעה והראיה'.

'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא'

וכאן רבינו ה'חפץ חיים' מתווכח ומתמודד עם טענה של איזה אנשים שהיצר אומר להם, 'מה מרעישים שמים וארץ על לשון הרע ורכילות וכו', שמור על הפה והדיבור וכו', ואם לא אשמור, מה יכול להיות? !', כך טוען להם ה'יצר', 'והנה יש אנשים שהיצר הרע מטעה אותם בפנים אחרים, לאמר, מהו הרעש הגדול אודות כח הדבור, אפילו אם לא אשמור את התורה כדין, הלא ידוע לכל, דכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא' (סנהדרין ז). תאמינו לי אני לא מכיר אדם אחד מישראל שלא מכיר את המשנה הזו.. על כל מה שאתה בא

דאיכא תולדות' (ב"ק ב), שאר החודשים הם 'תולדות' של ה'אב'. וענין חודש 'אב' הוא ה'גלות' ו'חורבן הבית'. כנגד זה יש לנו את חודש 'ניסן', 'חודש הגאולה', 'ראשון הוא לכם לחודשי השנה' (שמות יב ב), והחודשים הללו שקולים זה כנגד זה. ולכן באותו יום בשבוע שיוצא חג ה'פסח', חג ה'חירות', בו ביום חל 'תשעה באב' כידוע, כמו שמובא בשלחן ערוך (ס' תכח ס"ג). כי הם שקולים זה כנגד זה (ע"ע בן איש חי ר"פ דברים, ובני יששכר מאמרי חודש תמוז אב מאמר א).

הפטרות ימי 'בין המצרים' 'תלתא דפורענותא'

ובשלשת השבועות הללו של 'בין המצרים', מה מפטירים בהם, 'תלתא דפורענותא' (שלחן ערוך סי' תכח ס"ח), היינו דברי תוכחה שמזהירים ומוכיחים ומייסרים ומתריעים באדם, 'שפר מעשיך, חזור בתשובה, ואם לא חלילה!'. הפטרה הראשונה, מה שקראנו שבוע שעבר, 'דברי ירמיהו', וההפטרה השניה מה שנקרא בשבת הזו 'שמעו דבר ה'', וההפטרה השלישית מה שנקרא בשבת הבאה סמוך לתשעה באב 'חזון ישעיה'.

ההפטרות מכוונות גם הם כנגד דיבור שמיעה וראיה

והדברים מכוונים ומדוקקים, ההפטרה הראשונה של פרשת מטות, שהוא על ענייני ה'דיבור' (כמו שהסברנו), 'דברי ירמיהו', זה ענין ה'דיבור', כח הדיבור. ההפטרה השניה של הפרשה שלנו פרשת 'מסעי', זה על ענין ה'שמיעה', 'שמעו דבר ה'', וההפטרה השלישית זה על ענין ה'ראיה', 'חזון ישעיה', 'חזון' זה 'ראיה'. וללמדנו בא, שבשלשת הדברים הללו, דיבור שמיעה וראיה, צריך שמירה מדוקקת וקפדנית, וזהירות יתירה של כולנו, חלילה לא לקלקל את הדברים הללו ח"ו, אם חל קלקול בשלשת הדברים הללו זה פגם איום ונורא (וכמו שנבאר בהמשך).

מעלת האדם על פני ה'בהמה' ב'דיבור'

לא זו אף זו, שלשת הדברים הללו, ה'דיבור' 'שמיעה' ו'ראיה', הם ה'מציאות' וה'מהות' של האדם. כח הדיבור הוא המבדיל בין ה'אדם' ל'בהמה'. ויהי אדם לנפש חיה' (בראשית ב ז), מתרגם תרגום אונקלוס 'לרוח ממללא'. דהיינו שכל ה'דיבור', היכולת לדבר, הוא המבדיל בין ה'אדם' ל'בהמה'. זה זה נותן את השם 'חיי', 'נפש חיה'.

'שמעו ותחי נפשכם'

כך גם ב'שמיעה', על ידי ה'שמיעה' האדם נחשב בעל 'חיי', 'שמעו ותחי נפשכם' (ישעיה נה ג). אם אדם נותן לחבירו מכה, הכה אותו, משלם נזק צער ריפוי שבת בושט, כמו שאומרת המשנה (ב"ק פו ז), וכל הפרטים ידועים בזה. אבל אומרת הגמרא (ב"ק פה ז): 'חרשו - נותן לו דמי כולו'. אם אדם פגע בחבירו ועשה אותו 'חרש', הכה אותו באוזניו עד שהשני נתחרש לגמרי, הפסיד את כח ה'שמיעה', לא שומע מאומה, במצב כזה 'נותן לו דמי כולו', צריך לשלם את כל שוויו של האדם. לא בודקים כמה היה ה'נזק' וכמה ה'צער' וכו', כי זה לא נחשב שהוא פגע לו רק ב'אבר' אחד. אלא 'דמי כולו', כי ברגע שאדם איבד את ה'אוזניים' בטלה המציאות שלו. אי אפשר לדבר איתו. ה'אוזן' של האדם מביאה לו 'חיים', הוא 'שומע', לומד לוקח, משתפר וכו' (וראה מגיד דבריו ליעקב חלק יא פרשת וראא תשע"ט עמוד ז), אבל בלי 'שמיעה' המציאות שלו בטלה.

סומא 'חשוב כמת'

אותו דבר גם 'ראיה', הגמרא במסכת נדרים (סד סע"ב) מונה כמה בני אדם שהם בגדר 'חשוב כמת', אחד מהם הוא ה'סומא', מי שאינו רואה, שנלקח ממנו 'כח הראיה' (ח"ו), אדם כזה הוא כבר לא בגדר 'חיי' אלא בגדר 'מת'.

² מצות זכירת 'מעשה מרים הנביאה'

הספר הזה 'זכור למרים', כל ענייניו לזכור מה קרה למרים הנביאה, שהיא הצילה את משה וגידלה את משה על ברכיה, ומסרה נפשה וסכנה את חייה על משה רבינו ע"ה, ופעם אחת ב'שושג' ולא ב'מוזיד', ב'טעות', אמרה מה שאמרה על משה רבינו ע"ה, ומשה רבינו ע"ה 'בחיר היצירה האנושית' לא התרעם ולא הקפיד כלל, 'והאיש משה עניו מאד' (במדבר יב ג), (וראה לשון הזהב של רבינו הרמב"ם ז"ל סוף הלכות טומאת צרעת), ועם כל זה קיבלה היא עונש נורא, ולדעת הרמב"ן (שכחת עשין

להוכיח אותו, יש לו תשובה 'משנה שלימה שנינו, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא...'³.

גם אם יזכה לשבת בגן עדן לא יועיל לו מאומה

ועל זה עונה ה'חפץ חיים', 'תשובה, אראה בירור הדברים, דאם האדם יתנהג בטעותו של היצר הרע', מה שהיצר מטעה ומסנוור את עיניו בענין הזה, 'אפילו אם יזכה מחמת איזו מצוה לישב בגן עדן - לא יועיל לו הגן עדן מאומה!', פחד פחדים מה שכתוב כאן. אדם אומר 'יש לי מצוה, ויש לי זכויות, והגם שדיברתי או שמעתי או ראיתי דברים אסורים וכו', מכל מקום כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא!', אומר ה'חפץ חיים', טעות בידך! לא יעזור לך כלום. לא יועיל לו הגן עדן מאומה!

קבלת השכר לעתיד לבוא בשלשת החושים הללו

וה'חפץ חיים' מבאר ומסביר דבריו, 'דהנה כבר ביררנו כמה פעמים', ה'חפץ חיים' האריך בזה בכמה מחיבוריו, 'שהאדם יש לו לשמור בימי חייו את השלשה חושים שלו בתכלית השמירה', השגחה מדוקדקת עד למאד, 'היינו הדיבור והשמיעה והראיה', ומה המיוחד בחושים הללו בדוקא, הרי ישנם כמה חושים באדם שצריך להשגיח ולפקח עליהם, כגון חוש ה'טעם', שיהיה הכל בכשרות וכו', אבל המיוחד בשלשת החושים הללו, דיבור שמיעה וראיה, 'שבהם הוא יכול לקבל שכרו לבסוף', החושים הללו נצרכים ונוקקים להם בשביל קבלת השכר הנצחי. 'מה שאין כן אם' חלילה 'לקבלם', הוא איבד והפסיד לנצח נצחים (רח"ל).

גם השימוש בעולם הזה בחושים אלו הוא בכח הרוחני

מה'נפש' ולא מה'גוף'

מוסיף ה'חפץ חיים', 'ונבאר דברינו, דאפילו כשהאדם חי', עד מאה ועשרים שנה, 'אורך ימים ושנות חיים', בא נחשוב, 'מי הוא המדבר והשומע והרואה', אתה 'מדבר' ואתה 'שומע', מי זה ש'רואה' ו'שומע', 'פן תאמר החומר', הבשר ה'חומרי' של 'גוף האדם', 'לא ולא, דהוא רק לבוש על הנפש', ה'גוף' הוא ה'לבוש' של ה'נפש', 'כמו שכתוב' בספר איוב (י' א) 'עור ובשר תלבישני', ה'עור' וה'בשר' שלנו זה בגדר 'מלבוש', 'והדיבור והשמיעה והראיה, הם רק בנפש, שהנפש היא המדברת, והיא השומעת, והיא הרואה. ועל כן אפילו כשמת האדם ונפרד החומר ממנו', בטל ה'גוף' ממנו, 'ונפשו תשוב אל האלהים', על כל פנים, 'יוכל על ידי שלשה עניינים שבנפשו הנ"ל', דהיינו דיבור שמיעה וראיה, 'לקבל שכר מאת ה' יתברך', יהיה לו עונג ונחת ושעשוע ודיבור וחיבור עם בורא עולם בשלשת החושים הרוחניים הללו. 'אבל אימתי יכול הדבר הזה להיות מחותן עם ה' יתברך',

³ שכתו את ה'סיפא' של המשנה

וכבר הזכרנו דברי הגר"ח מולאזין (דרשות מהר"ח עמוד ח, הובא במגיד דבריו ליעקב חלק לא פרשת במדבר תשע"ט, עמוד כו), שה'יצר' לא מראה ומגלה לאדם את ההמשך של אותה משנה, 'ואלו שאין להם חלק לעולם הבא...', יש המשך למשנה של 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא'. אבל ה'חפץ חיים' עונה בזה בעוד אופן, לפי הבנתם ושאלתם.

⁴ 'שש המה שנה ה', ושבע תועבת נפשו'

לשלח מדנים בין אחים רח"ל, זה החמור מן הכל, שלמה המלך ע"ה בחכמתו אומר בספר משלי, 'שש המה שנה ה', ושבע תועבת נפשו' (משלי ו טז), יש שישה דברים שהקב"ה שונא את מי שעושה אותם, כגון, 'לב חורש מחשבות און' (שם יח), וכן 'רגליים ממחרות לרוץ לרעה' (שם), במקום שיש רעות וקלקלות הוא 'מעשרה ראשונים', אחד כזה הקב"ה שונא, 'ומי שמתבונן בדבר הזה, זה קורע את הלב, חלילה יכול להיות מציאות שחי העולמים, מלכו של עולם, אבינו מלכנו, שונא אותו! כלום יש תיקון ותקנה לאדם שהוא שנואי אצל בורא עולם? הרי הוא אבוד בשני עולמות. הקב"ה שונא אותו: רח"ל, יש שישה דברים שהקב"ה שונא, אבל הדבר השביעי 'תועבת נפשו', זה לא רק שנואי, זה משוקע ומתועב אף אלפים יותר משנאה רגילה, הקב"ה שונא ומתעב אותו בכל נפשו. והדבר השביעי זה 'משלח מדנים בין אחים' (שם יט), יש בני אדם כאלה (רח"ל), שה'נחת' וה'עונג' שלהם להיות 'מסכסים', בין 'אחים' ממש, בין 'חברים', בין איש לאשתו, בין 'שכנים' וכו', יש להם את ה'כלים' ואת ה'תחבולות' איך לגרום ל'מדנים' ול'שנאה' ול'ריב' בין אחד לשני. הם יודעים איך להגיד את ה'מילה', באיזה מקום ובאיזה זמן וכו', וכשעולה בידם לסכסך, הם שמחים, 'עלה בידך, כבר הם הפסיקו לדבר, והם מתקוטטים ומשחירים אחד לשני את הפנים...', כולו נהנה. זה מתועב יותר מכולם רח"ל.

ויש כאן הגדרה נפלאה של ה'חפץ חיים' לעתיד לבוא האדם 'מחותן' עם השי"ת, עונג רוחני שאנחנו לא יכולים לתאר ולשער, מתי יוכל לזכות למדרגה הזו, 'כששמר החושים בימי חייו ולא קלקלם, וזו הזוכה לדבר עם השכינה כמו שהיה בהר סיני', כולנו זכינו לזה, 'כמו שכתוב פנים בפנים דיבר ה' עמכם' (דברים ה ד), וכך לעתיד לבוא, ואותו דבר 'שמיעה', 'ולשמע מה' יתברך, כמו שכתוב וישמעו את קול ה' מתהלך בגן' וגו' (בראשית ח ג), כמו שהיה אצל אדם הראשון, 'ונאמר' אצל דוד המלך ע"ה, שהוא אמר, 'אשמעה מה ידבר האל ה' (תהלים פה ט), וכך גם ב'ראיה' 'וגם לחזות בנועם ה' (תהלים כז ד), 'חזיון' זה לשון 'ראיה'.

אם לא שמר על שלשת החושים הללו לא יוכל להינות מהם לעתיד לבוא

כל השכר הזה, יש לו תנאי, שיזהר לשמור ולהשגיח על שלשת החושים הללו, 'אבל, אם בימי חייו הרגיל לשונות תמיד לדבר דברי רכילות ולשון הרע, ולשלח מדנים בין אחים', ואנא דברים והלבנת פנים ושאר חלקי דיבורים אסורים, ולא שב עליהם בתשובה, כי היה הדיבור אצלו הפקר. וכן השמיעה, לקבל מזה ולהוליק הסחורה לאדם אחר שישר בעיניו הסחורה הזו. על איש כזה שייך מה דאיתא בחז"ל (דברים רבה פ' ו ט"ז), 'עתיד הקב"ה לחתוך לשונם של בעלי לשון הרע, שנאמר (תהלים יב ד) יכרת ה' כל שפתי חלקות, היינו דברי מרמה שמחליקים, לשון מדברת גדולות, והיינו שיבטל כח הדיבור שיש בנפש', זה נקרא 'כרית'. 'וכן כשהוא שומע ומקבל לשון הרע ושאר דיבורים אסורים, הוא מקלקל ומאבד כח השמיעה שיש בנפשו. וכעין זה כתב הגר"א במשלי על הפסוק בז' לדבר יחבל לו', כמה שאדם 'בז', מבזה אותו ומשפיל אותו, לא חשוב אצלו, בסוף זה 'יחבל לו', כי הוא מפסיד את החלק של התיקון הזה בעולם הבא (ביאור הגר"א משלי שם). ואם הוא לא שב בתשובה, הפסיד לנצח נצחים רח"ל. אבל אם עשה תשובה נמחל לו, בורא עולם מחכה לכל אחד ואחד עד יומו האחרון שיעשה תשובה ויכפר לו, אבל אם הוא לא שב והיה הדיבור הפקר, הפסיד את החושים הללו לעתיד לבוא.

בעל מום נורא לעד ולעולמי עולמים

מוסיף ה'חפץ חיים' זצ"ל, 'ואחר כל אלו הדברים, תבין היטיב מה שכתבנו מתחילה, דאיש כזה שגרם לנפשו שיבטלו אצלו הדיבור והשמיעה, והוא כחרש שאינו שומע ואינו מדבר', נניח שישב ב'גן עדן', אבל מה יעשה שם, 'מה קורת רוח יגיע לו משיבתו בגן עדן', וכי יהיה לו שעשוע ונחת, וכי יזכה 'לחזות בנועם ה'!?! ההיפך הגמור, רק בזיון וכלימה יהיה לו, 'שהכל רואין אותו שאיבד על ידי עוונותיו כח הדיבור והשמיעה מנפשו, ולפעמים גם

חומר עוון 'משלח מדנים בין אחים' יותר מכולם יחידו

רבינו יונה ע"ה (שערי תשובה שער ג ס"ז רכד) מביא דברי רבותינו (ויקרא רבה פ' טו ס"א), שהעוון של 'משלח מדנים בין אחים', הוא חמור יותר מכל השישה ביד. אם תיקח את כל השישה הקודמים, תעשה אותם מציאות אחת, העוון הזה יותר גרוע מכולם יחד.

שורש הסיבה לחומרת חטאי הלשון

והטעם לזה לפי שבורא עולם ברא אותנו שיהא בנינו אהבה ואחוה שלום ורעות, שתהיה באמת אהבה בין אחד לשני, וכאן הוא עושה להיפך, 'משלח מדנים'. וזה הסיבה שהתורה החמירה כל כך בעונש החוטא ב'לשון', שישב מחוץ למחנה וכו', כיון שבא לקלקל ולעשות ריב וקטטה בין אחים וקרובים, לכן מקומו יהיה 'מחוץ למחנה', אין לו שייכות כלל עם ישראל. [ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק כד (פרשת תזריע תשע"ט, עמוד ח והלאה). ע"ש].

תועבת ה'

ולפעמים הכל מתחיל מ'מילה אחת', אומר לחבירו: 'רציתי להגיד לך, שראובן אמר... רגע אסור לדבר לשון הרע...'. חבירו שומע את זה, מיד הוא אומר לו 'לא תזוז מכאן, בחיי ראשך תגיד לי מה ראובן אמר עלי', אומר לו, 'אבל אסור, לשון הרע', אומר לו חבירו 'אני מתיר לך...', והוא כבר מיקל לעצמו 'הרי אני אנוס על פי הדיבור, מה אני יכול לעשות, הוא הכריח אותי...', והוא אומר לו 'ראובן אמר עליך שאתה לא פיקח כמו שאתה חושב...'. שלא נבוא לידי נסיון... והוא שומע את זה, 'זה שחשבתי אותו לחבר ולידיד שלי כך הוא אמר, תראה מה אני אעשה לו...'. 'משלח מדנים' שש ושמת 'לא שיערתי שכך יהיה, זה הרבה יותר ממה שתכננתי...'. 'משלח מדנים' בין אחים תועבת ה', פחד פחדים.

כח הראיה", כך שנמצא שהוא איזה 'בעל מוס' נורא ואיום. בושות על גבי בושות לעד ולעולמי עולמים.

הרי שאדם כזה לעולם הבא, הוא אומלל ומסכן, בלי דיבור בלי שמיעה ובלי ראייה, 'שבר כלי'. ומה בכך שנמצא יושב ב'גן עדן', וכי יכול לשמוע דבר ה' וכי יכול לשמוע תורה חדשה ממה שבורה עולם מחדש עם הצדיקים ב'גן עדן'? הלזה ייקרא 'גן עדן', זה 'גהינם הדלוה'.

כל זה במי שהוא מופקר לגמרי

ומסיים ה'חפץ חיים', 'והנה כל זה ביררנו אודות האיש שהוא מופקר לגמרי', לא איכפת לו מה'דיבורים' שהוא מוציא מהפה, ומה שהוא שומע ורואה, מופקר לגמרי, 'אבל בסתם איש ישראל אינו מצוי איש כזה, וגם מצוי שמתחרט ועושה תשובה', אומר 'ריבונו של עולם, תמחל לי, לפעמים תוקף אותי יצרי', הקב"ה מקבל את התשובה שלו. יש בזה כללים וגדרים, ה'חפץ חיים' עומד על זה כאן, (לא נאריך כעת, מי שירצה יראה בפנים).

להתחזק בזה בימי בין המצרים

המתבונן בדברי ה'חפץ חיים' הנ"ל, יודע לעד, הרברים האלה 'מרפסין איגרא', הם צריכים להרעיד ולהפחיד כל אחד ואחד מאיתנו, לעורר את כולנו להלחם כנגד היצר, ולתקן את כל מה שפגמנו בחטאים הללו. ובפרט בימים הללו של ימי 'בין המצרים'. בימים האלה צריכים שמירה יתירה, זהירות ודקדקנות בכל הפרטים עד קצה אחרון, שלא יישאר ח"ו קלקול לעד, ולהתאמץ ביותר בענייני 'שמיעה' 'דיבור' ו'ראיה'.

לימוד הלכות של ענייני דיבור שמיעה וראיה

והעצה לזה היא ללמוד הלכות התלויות ב'דיבור'. הרי אנחנו לא מפסיקים לדבר, מבוקר ועד ערב, אין כמעט רגע שה'דיבור' שובת. 'חובת הלבבות' לימד אותנו: אדם עצל בכל גופו, חוץ מה'לשון'. בזה אנחנו לא מכירים את המושג 'עצלות'. כי שם ה'יצר' יושב. ובפרט הוא מעכב את האדם מללמוד את ההלכות התלויות ב'דיבור'. כי הוא יודע שברגע שהאדם יתחיל ללמוד את ההלכות הללו, ממילא הוא ישגיח ויזהר יותר על ה'דיבור', ועל ה'שמיעה', ועל ה'ראיה', יתעלה ויהיה 'צדיק', ועל ידי זה שה'דיבור' יהיה 'דיבור' התפלה תתקבל, אוהבים את התפלה שלו בשמים, כי הוא שומר על פיו. אין מנוס, חייבים כולנו להתחזק בזה, ובפרט בימים אלה. זה התיקון והעבודה שלנו בימי 'בין המצרים'.

'מגלגלין חובה ליום חייב'

ונראה קצת לבאר עוד במעלת הימים הללו, וסגולת ה'תיקון' שיש בהם. ימי 'בין המצרים', הם ימים שהיו לנו למיצר, 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים' (איכה א ג), הרבה צרות התגלגלו על כלל ישראל בימים האלה, 'מגלגלים חובה ליום חייב' (תענית כט.), הרבה צרות ארעו לנו בימים האלה, די לנו שחרבו שני בתים, בית ראשון ובית שני בימים האלה. אבל לצערנו היה עוד הרבה צרות, וכל השורש התחיל מ'חטא המרגלים'. זה מה שגרם את כל הבלבולים והצרות עד היום הזה. אחרי ארבעים יום שהלכו 'לתור את הארץ', חזרו, והוציאו את דיבת הארץ, 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא' (במדבר יד א), ועל זה נגזר עליהם, כיון שבכו 'בכיה' של חינוס, נגזר עלינו 'בכיה לדורות' (תענית כט.). (וראה בהקדמה לספר חפץ חיים). חורבן בית ראשון ובית שני ביום תשעה באב, 'גירוש ספרד' היה בתשעה באב, 'גירוש אנגליה' בתשעה באב, 'גירוש פורטוגל' היה בתשעה באב, 'מלחמת העולם הראשונה' (שעד היום יש נזקים מתוצאותיה), פרצה בתשעה באב. ועוד הרבה, תבדקו ותראו. אמרתי מקצת, יש עוד הרבה. כי מגלגלים חובה ליום חייב.

אבלות על החורבן בימי בין המצרים בחצות היום

בימים הללו צריכים למעט בשמחה. מתאבלים על חורבן הבית לא רק ב'לילה', אלא גם ב'חצות יום'. צריך להתאבל, לשבת על הקרקע כמו חצי שעה, לבכות ולהצטער על גלות וצער השכינה, על צערו של משיח (ע' כף החיים סי' תקנא אות רכא ואות רכב).

'דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא'

אמנם אמרו רבותינו בספר הזהר הקדוש (פרשת תצוה דקפ"ד ע"א): לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא. העוצמה של ה'אור', ה'בליטה' וה'זריחה' של ה'אור', מתי היא? כשהוא בא ויוצא מתוך החושך. שלשת השבועות הללו, הם שבועות של 'חושך', ההלכה היא צריכים למעט בשמחה, אבל מתוך ה'חושך' הזה מבהיק ה'אור' וה'מעלה' שבימים הללו.

ימי בין המצרים ימים ש'המלך בשדה'

מובא בספרים הקדושים - בספר עבודת ישראל (פרשת מסעי דקנ"ט סע"א ד"ה וכבר הקדים) ובספר פרי צדיק (ר"ח מנחם אב אות ב דקנ"ח ע"ג ד"ה ועיקר) ועוד - בשם אותו קדוש ה', המגיד הגדול ממזעריטש זצ"ל, שהיה אומר, שהימים הללו של 'שלשת השבועות', הם בגדר 'המלך בשדה', פירוש הדברים, לו יצויר, שהאדם היה רוצה לבוא ולהיכנס אצל ה'מלך' (מלך 'בשר ודם'), יש לו איזה בקשה שנצרך לאיזה 'טובה' מהמלך, וכי קל להיכנס אצל המלך? הרי זה קשה מן הקשה, זה לא 'לדפוק בדלת' ולהכנס. יש 'פרוצדורה' שלמה, תהליך שלם, צריך ללכת מ'פקיד' ל'פקיד', ומ'שר' זה ל'שר' אחר, ואומרים לו 'תבוא מחר' 'תבוא שבוע הבא', ולמחרת יש 'שביתה' (כמנהגם) וכו', ואחרי כל זה, כולי האי ואולי עד שיאשרו בקשתו ויקבעו לו תור להיכנס אצל המלך בעוד כמה חודשים.

במה דברים אמורים? כאשר המלך יושב בארמונו ובהיכלו על כסא מלכותו, ואתה רוצה להיכנס אצלו זה לא דבר קל. אבל, אם המלך יוצא אל העם, כמו שכן היו נוהגים בשנים קדמוניות, שהמלך היה לוקח את המרכבה שלו, והיה נוסע מעיר לעיר ומכפר לכפר, לראות ולבדוק מה קורה במדינה עם האזרחים והנתינים שלו, האם הכל בסדר וכו', בשעה זו ש'המלך בשדה', נוסע בדרכים, קל מאד לתפוס אותו. יכול ליפול לפני המרכבה, ולצעוק 'אדוני המלך, אני עבד ואזרח שלך, הושיעה נא, תעזור לי!', והמלך ישמע אותו. המלך איתן. אתה צועק למלך - הוא שומע אותך.

אותו דבר כביכול כלפי שמיא. בימים האלה 'שכינתא בגלותא', ועם כל הצער שצריכים להתאבל ולהצטער, אבל יש בזה 'מעליותא', כי 'המלך בשדה', וממילא 'שומע תפלת כל פה' ביותר, ועל כן צריכים להיזהר במיוחד על שלשלת הפרטים של 'דיבור' 'שמיעה' ו'ראיה'.

מעלת התפלה בימי בין המצרים

הגאון מהרש"ם מברעזן זצ"ל, שהיה מעמודי ההוראה בדור שמלפנים, מביא בספרו תכלת מרדכי (ח"ב תהלים מזמור קטז דף שכט סע"ב), התפלות שיששראל מתפללים בימי בין המצרים, אותם שלשת שבועות של בין המצרים שיש תפלות, בית ישראל מתפלל, הן תפלה שרבותינו קבעו, והן את התפלות האישיות והפרטיות של האדם שמתפלל בלב נשבר, כי הימים האלה הם ימים של צער שממעטים בשמחה ומתקבלים ברצון יותר מכל השנה כולה! 'תפלת ישראל בימי המצרים, שמתפללים בלב נשבר, מתקבלת לרצון יותר מכל השנה'. התפלות בימים של 'בין המצרים', כשאדם בא עם הכאב עם הצער עם העוגמת נפש, על המצב של כלל ישראל, על חורבן בית המקדש, התפלה מתקבלת ברצון יותר מכל השנה כולה.

מעלת התפלה של 'שבת חזון'

מוסיף מהרש"ם, "כמו ששמעתי בשם הרב הקדוש רבי אורי מסטורליסק זי"ע⁵, שאמר שהתפלה בשבת חזון צריך להיזהר בזה בכונה, כי היא מעלת

⁵ עובדא על הגאון אדמו"ר רבי אורי מסטורליק

כל התפלות של השנה, היא מעלה את כל התפלות של כל השנה כולה. אם היו שואלים אותנו, 'איזה שבת נראה לך שהתפלה בה חשובה ופועלת ומרוממת ומעלה יותר מכל שאר שבתות השנה?', הייתי אומר 'אולי שבת שובה, אולי שבת הגדול, שבתות עם עוצמה', אבל כאן מגלה לנו שהמעלה היא 'שבת חזון', שבת שלפני תשעה באב, שכולם שבורים ורצוצים, אצל קהלות בני אשכנז רבים מהם לובשים בגדים של חול בשבת. אבל עם כל זה 'היא הנותנת'. התפלה של 'שבת חזון' יש בה כח לרומם ולעלות את כל התפלות של כל השנה כולה, לתפלה הזו באים כמו בגדר של 'תפלה לעני'.

ו'המלך בשדה'.

שלשה סוגי תפלות והתפלה המועילה יותר מכולם

והמהרש"ם מוסיף ומבאר הדברים, כיון שבשבת זו באים אנחנו בבחינה של 'תפלה לעני', שזה מעלה גדולה מכל שאר התפלות בשנה. רבותינו אמרו בווהר הקדוש (ח"ג דקצ"ה ע"א) שיש שלשה תפלות בספר 'תהלים', 'תפלה למשה' (תהלים צ א), 'תפלה לדוד' (תהלים יז א, פו א), 'תפלה לעני' (תפלה קב א), התפלה של משה רבינו ע"ה אין לשער כוחה ופועולתה, וכך גם התפלה של דוד המלך ע"ה, רגל רביעי במרכבה (זוהר הקדוש פרשת ואתחנן דרס"ב ע"ב), בא דוד באה תפלה לעולם (מגילה יז:), דוד הוא היה מציאות של 'תפלה', 'ואני תפלה' (תהלים קט ד), (וזה לא 'סידור מנצור'.. זה דוד בעצמו), פירושו של דבר שכל כולו 'חפצא' של 'תפלה'. ועם כל זה 'תפלה לעני' - כי יעטוף, התפלה של העני מקדימה את התפלה של משה רבינו ע"ה ואת התפלה של דוד המלך ע"ה, היא 'עוטפת' ומקדימה את כל התפלות כולם, כי הוא בא בלב נשבר ומתפלל לפני השי"ת.

והקב"ה ית"ש יעמוד לימין אביון' (תהלים קט לא), 'לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוה' (תהלים נא יט), כשיש את המהלך הזה של 'לב נשבר', שאנחנו בצער, 'צער שמים', רוצים וחפצים ומייחלים לגאולה, רוצים להיות עבדי הבורא יתברך, לזכות לעשות נחת רוח לקב"ה, אלא שיש מעכבים והפרעות, מתפללים ריבוננו של עולם, רוצים אנחנו גאולה כדי לעבוד אותך בלב שלם, זו תפלה שבאה ב'לב נשבר', זה 'תפלה לעני'. והיא נשמעת ומתקבלת לפני כל התפלות (ע' זוהר שם).

כל רודפי י"ה השיגוה בין המצרים

אמרו המפרשים (פרי צדיק שם): 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים', כל רודפי י"ה, כל אלה שרודפים לדעת את השי"ת, השיגוה בין המצרים. מצד אחד זה ימי כאב וצער, אוי לנו שאלף תשע מאות שנה ויותר של חורבן ועדיין לא נבנה הבית, אבל עם כל זה יש את ה'מעליותא' של הימים האלה, וצריך לדעת לנצל אותם כראוי.

עיקר העבודה בימים הללו

והיסוד הגדול זה השמירה על ה'דיבור' 'שמיעה' ו'ראיה', שזה מה שיקרב ויביא את הגאולה השלמה, ובפרט בימים הללו, שמעלת הימים הללו גדולה לבוא בתחנון לפני חי העולמים, בגדר 'תפלה לעני', ובודאי נזכה נושע 'תשועת עולמים', אנחנו וכל ישראל אחינו, גאולה שלימה תשובה שלימה בשורות טובות בכל העניינים, אמן ואמן.

ליבם, אחזיר אותם בתשובה, וכך נפעל לבטל את המגיפה, אמר להם, 'השבת הקרובה אני אבוא אליכם, יקח לי כמה ימים להתארגן, ועד שבת בעזרת ה' אני אבוא לעיר שלכם', וכך היה, הגיע לשבת, וכולם שמחו לקראתו, 'בודאי הוא כבר יעזור לנו לסלק את החולי והצרה הזאת', ובשבת נתנו לו עליה לתורה, רב גדול, מכבדים אותו, (בעליית 'שלישי' או 'שישי', תלוי לפי המנהג), ואחר כך עשו לו 'מי שברך' אבותינו הקדושים הוא יברך את מורנו ורבינו הגאון הגדול הצדיק וכו' רבי אורי, שמתנדב..', אמר להם 'אני מתנדב אלף גויים!', ומתו אלף גויים ופסקה ה'מגיפה'.. (שאל אותי משהו, 'למה רק אלף, שהיה נודר עשרת אלפים או יותר..', אמרתי לו 'זו לא קושיא, בעיר היו רק אלף גויים'.. 'ואתן אדם תחתיו' (ישעיה מג ד), וכבר היה 'רפואה'.